

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ВІДСТАЛІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

М.А. Дудченко, доктор економічних наук, професор
Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація економістів-
міжнародників»

За роки незалежності Україна не тільки не спромоглася на технологічний прорив, але й втратила досягнуті позиції на той час, не змогла сформувати адекватний інноваційно-технологічний базис економіки, адекватний сучасним тенденціям і вимогам світової економіки. Це складає серйозну перепону в інтегруванні країни до європейського економічного простору, до світового ринку товарів і послуг. Без технологічного прориву Україна все більше буде відставати від розвинутих країн світу технічно та інформаційно, втрачати конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, посилюватимуться тенденції економічної дезінтеграції.

Країна, влада і бізнес мусять перейти до реальних реформ, зокрема кардинальних змін в інноваційно-технологічному напрямку розвитку, щоб подолати дезінтеграції. Велике значення в цьому контексті має забезпечення оптимізації національної технологічної політики з урахуванням стану розвитку технологій у країні та зіставлення його з міжнародним фактором технологічного розвитку, зокрема ЄС. При цьому слід оцінювати співвідношення імітаційної та інноваційної здатності технологій. Оскільки в промисловому секторі України переважає імітаційна здатність технологій, зокрема і залучених за їх міжнародним трансфером. Нехватка належних фінресурсів не дозволяє імпортувати в країну технології перших стадій їх життєвого циклу. Це впливає на ефективність, перспективність та конкурентоспроможність виробництва готових продуктів та прийняття рішень на основі високих технологій.

В цьому контексті слід зазначити, що заповнення високих технологій не повинно закінчуватись поставкою машин, устаткування тощо, що само по собі не несе нових знань, компетенції, процесів, а тому важливо виходити на рівень міжнародного інноваційно-технологічного співробітництва в сфері високих технологій. Але для нашої країни це складна проблема, оскільки застарілий технологічний потенціал промислового сектору, а це переважно III-й та IV-й технологічні уклади, не спроможні наблизитись та органічно увійти в глобальне інституційне середовище міжнародного трансферу технологій, посилює тенденції дезінтеграції. До того ж не вистачає фінансових і людських (професійних, інтелектуальних) ресурсів.

Світовий досвід показує, що технологічний прорив 10 провідних держав світу відбувається на основі великого рівня витрат на дослідження та розробки світового рівня. Як наслідок цього, швидко відбувається монополізація ринку інтелектуальної власності та наукоємної продукції. Ці країни витрачають не

менше 3% ВВП на фінансування науки, тоді як в Україні менше 1%. Важливу роль при цьому відіграє підприємницький сектор розвинутих країн, який на початку XXI століття фінансував більшу частину загальнонаціональних витрат на дослідження та розробки, зокрема в США – 74%, Японії – 72%, ФРН – 68%.

Технологічний прорив означає надзвичайно важкий перехід сировинної або стандартної індустріальної економіки на інноваційний шлях розвитку (тобто країн перехідної економіки). Економічні агенти, в чиїх руках зосереджені основні можливості використання класичних факторів виробництва (сировини, капіталів, інших ресурсів) не бачать великої перспективи у використанні інноваційного фактору, оскільки їм названі ресурси легко (не рідно мафіозно) дістались. Більше того, експерти ЄС показують, що ними понад 180 млрд. дол. виведені в офшорні зони. А оскільки саме ці економічні агенти (у тому числі депутати, міністри тощо) визначають наразі економічну політику держави, то використання інноваційного фактору не отримує повноцінної підтримки з боку уряду, Верховної Ради та інших можновладців країни.

Представники державно-управлінських структур повинні сприйняти інноваційний процес, виходячи із інноваційної політики держави, яка формується на основі стратегічних цілей соціально-економічного розвитку. Перш ніж приймати рішення про підтримку, стимулювання і поширення інновацій, потрібно визначитись, яким соціально-економічним і технологічним цілям держави ці інновації відповідають (структурній, галузевій, часовій спрямованості), які фактори виробництва можуть кореспондентуватися оптимальним чином з інноваціями. Зрозуміло, що інновації одновекторні, так як вони перш за все спрямовані на підвищення продуктивності праці, якості продукції, її новизни, тобто на досягнення успіхів у конкурентній боротьбі на ринках ЄС. Але інновації можуть дуже сильно різнитися між собою ареалом використання, інтервалом часу їх впливу, глибиною змін технологічних систем. Відповідно існуючій класифікації вони поділяються на радикальні, стимулюючі, приростні та парадигмальні. Коротко, що торкається перших двох, як найбільш необхідних і можливих для України.

Радикальні інновації – це результат довгих цілеспрямованих розробок на виробництві, в університетах та наукових центрах, державних лабораторіях. Тут явно чи неявно приймає участь багато колективів і людей різної кваліфікації. Результати таких інновацій замикаються на підприємствах базових галузей або цілого їх комплексу і діють декілька років. Вплив радикальних інвестицій сприяє помітним змінам не тільки в мікроекономіці, але і в макроекономіці.

Важливо приділити увагу стимулюючим інноваціям, що сприяють появі нових технологічних систем, які визивають настільки глибокі зміни в технологіях, коли радикальна трансформація може охопити зразу декілька галузей економіки. Практика показує, що найкращими умовами для здійснення названих типів інновацій володіють крупні компанії і монополістичні об'єднання, які мають на порядок більш стійке фінансове положення і відповідно більше ресурсів для фінансування технічного прогресу проведення (технологічних змін).

В контексті зазначеного слід підкреслити, що необхідно обґрунтувати базові основи оптимізації технологічної політики країни з урахуванням реального технологічного стану економіки країни та його співставлення з, і реальним технологічним базисом економіки ЄС міжнародними тенденціями. Мова йде про систему заходів, що забезпечують в першу чергу модернізацію внутрішнього технологічного середовища (адекватного екстенсивному виробництву) з розробкою та запровадженням інноваційних технологій з поєднанням міжнародного трансферу конкурентоспроможних технологій на основі створення більш досконалого механізму державного регулювання участі країни в міжнародних інноваційних процесах, посилення рівня залучення національної інноваційної системи в глобальну систему.

Без вирішення цих кардинальних проблем в Україні будуть пояснюватись дезінтегративні тенденції та сповзання на периферію розвитку світової економіки.